

Franz Anton Maulbertsch, *Panna Marie Růžencová se sv. Dominikem a sv. Kateřinou Sienskou*, kolem 1750, soukromá sbírka / Franz Anton Maulbertsch, *Our Lady of the Rosary with St. Dominic and St. Catherine of Siena*, around 1750, Private Collection

Josef Winterhalder ml., *Kristus se zjevuje apoštolu Tomášovi*, kolem 1765, Opatství Staré Brno Řádu sv. Augustina / Josef Winterhalder Jr., *Jesus Appears to the Apostle Thomas*, around 1765, Old Brno Augustinian Abbey

Franz Anton Maulbertsch, *Představení Krista v chrámu*, kolem 1755, Národní galerie v Praze / Franz Anton Maulbertsch, *Presentation of Jesus in the Temple*, around 1756, National Gallery Prague

Andreas Brugger, *Sv. Jan Nepomucký*, po 1760, Kanonie premonstrátů v Gerasu / Andreas Brugger, *St. Johan of Nepomuk*, after 1760, Premonstratensian Canons' Monastery Geras

ZAKÁZKY FRANZE ANTONA MAULBERTSCHE NA MORAVĚ A V ČECHÁCH

Franz Anton Maulbertsch (1724–1796) je považován za jednoho z nejvlivnějších vídeňských malířů druhé poloviny 18. století. Jeho život a dílo spadají do doby, kdy dochází k poslednímu vzepjetí barokní imaginace a současně k pozvolnému nástupu klasicismu a osvícenství. I proto bývá někdy nazýván jako umělec, který svým dílem stál mezi dvěma epochami, či přímo jako jejich dovršitel. V jeho více než půlstoletí trvající tvorbě se projevuje na jedné straně vystupňovaná barokní expresivita, odrážející se v bohatosti vizuálních forem, výrazné barevnosti a strhujících světelných efektech, na druhé straně jeho neméně osobitá reakce na umírněný klasicismus, charakteristický návratem k jasnějším konturám pevněji chápaných tvarů, zpřehledněním kompozice i tlumenějším koloritem.

Ač byl Maulbertsch rodákem z Langenargen při Bodamském jezeře, který většinu svého života prožil ve Vídni, obdivné popisy jeho moravských realizací zahrnul do svých poznámek o dějinách umění na Moravě již jeho současník, vzdělaný brněnský sochař, historiograf a také častý spolupracovník Ondřej Schweigl (1735–1812). Předjímal tak zájem, kterého se malíři dostalo po jeho znovuobjevení ve 20. století, a to nejen mezi znalci a kritiky umění.

Výstava uspořádaná u příležitosti letošního třístého výročí Maulbertschova narození je soustředěna na jeho tvorbu

spjatou především se zakázkami pro Moravu a Čechy. Řada nástropních i nástěnných maleb, závěsných i oltářních obrazů se dodnes nachází in situ, další jeho práce v podobě přípravných kreseb, olejových skic či děl kabinetního charakteru jsou chovány ve veřejných a soukromých sbírkách. Výběr exponátů naší výstavy se ovšem neomezuje pouze na Maulbertschovi přímo připisované malby. Na několika vybraných příkladech děl jeho nejčastějších spolupracovníků, mezi něž náleželi zejména malíři Felix Ivo Leicher (1727–1812), Josef Winterhalder ml. (1743–1807), Andreas Brugger (1737–1812) nebo Vinzenz Fischer (1729–1810), a také prostřednictvím autorsky blíže dnes již jen obtížně identifikovatelných maleb umělců, které lze však bezpečně spojit s jeho dílenským okruhem, chceme představit princip fungování výkonného a efektivně pracujícího ateliéru, s nímž Maulbertsch dokázal realizovat současně velmi rozsáhlé i geograficky vzdálené zakázky.

Ne náhodou byl pro uspořádání výstavy zvolen kroměřížský zámek, v roce 1759 zde Franz Anton Maulbertsch na objednávku biskupa Leopolda Bedřicha z Egkhu a Hungersbachu (1696–1760, biskupem 1758–1760) vytvořil jednu ze svých prvních a současně dosud nejobdivovanějších zakázek na Moravě, kterou se stala nástropní freska Manského sálu, jehož prohlídka se tak zcela přirozeně stává součástí naší výstavy.

COMMISSIONS OF FRANZ ANTON MAULBERTSCH IN MORAVIA AND BOHEMIA

Franz Anton Maulbertsch (1724–1796) is considered one of the most influential Viennese artists of the second half of the 18th century. His life and work belong to the period of the last upsurge of the Baroque imagination and at the same time of the gradual emergence of Classicism and Enlightenment. In his more than half a century of work we find both an intensified Baroque expressiveness manifested in the richness of visual forms, expressive colours and striking lighting effects, as well as an equally distinctive reaction to moderate Classicism, characterised by a return to the clearer contours of more solidly conceived shapes, by a streamlining of composition and a more subdued palette.

Although Maulbertsch was a native of Langenargen on Lake Constance and lived most of his life in Vienna, his admiring descriptions of his works were included in his notes on the history of art in Moravia by his contemporary, the educated Brno sculptor, historiographer and frequent collaborator Ondřej Schweigl (1735–1812). He anticipated the admiration the painter received not only among art connoisseurs and critics after his rediscovery in the 20th century.

The exhibition, organized on the occasion of this year's tercentenary of Maulbertsch's birth, focuses on his work associated mainly with commissions for Moravia and Bohemia. Many of his ceiling and wall paintings, hanging pieces and altarpieces

are still in situ, while other works in the form of preparatory drawings, oil sketches and cabinet works are held in public or private collections. However, the selection of exhibits in our exhibition is not limited to paintings directly attributed to Maulbertsch. Through a few selected examples of the works of his most frequent collaborators, among them the painters Felix Ivo Leicher (1727–1812), Josef Winterhalder Jr. (1743–1807), Andreas Brugger (1737–1812) and Vinzenz Fischer (1729–1810), as well as through the paintings of artists who are now hardly identifiable in terms of authorship, but who can be surely associated with his workshop circle, we present the principle of an efficient studio, with which Maulbertsch was able to work simultaneously on large and geographically distant commissions.

The Kroměříž exhibition is the first ever solo exhibition dedicated to this artist in the Czech Republic. It is no coincidence that the Kroměříž Chateau was chosen for the exhibition. In 1759, Franz Anton Maulbertsch was commissioned by Bishop Leopold Bedřich of Egkh and Hungersbach (1696–1760, bishop 1758–1760) to create one of his first and most admired commissions in Moravia, which was the ceiling fresco of the Manský Hall, a tour of which naturally becomes a part of this exhibition.

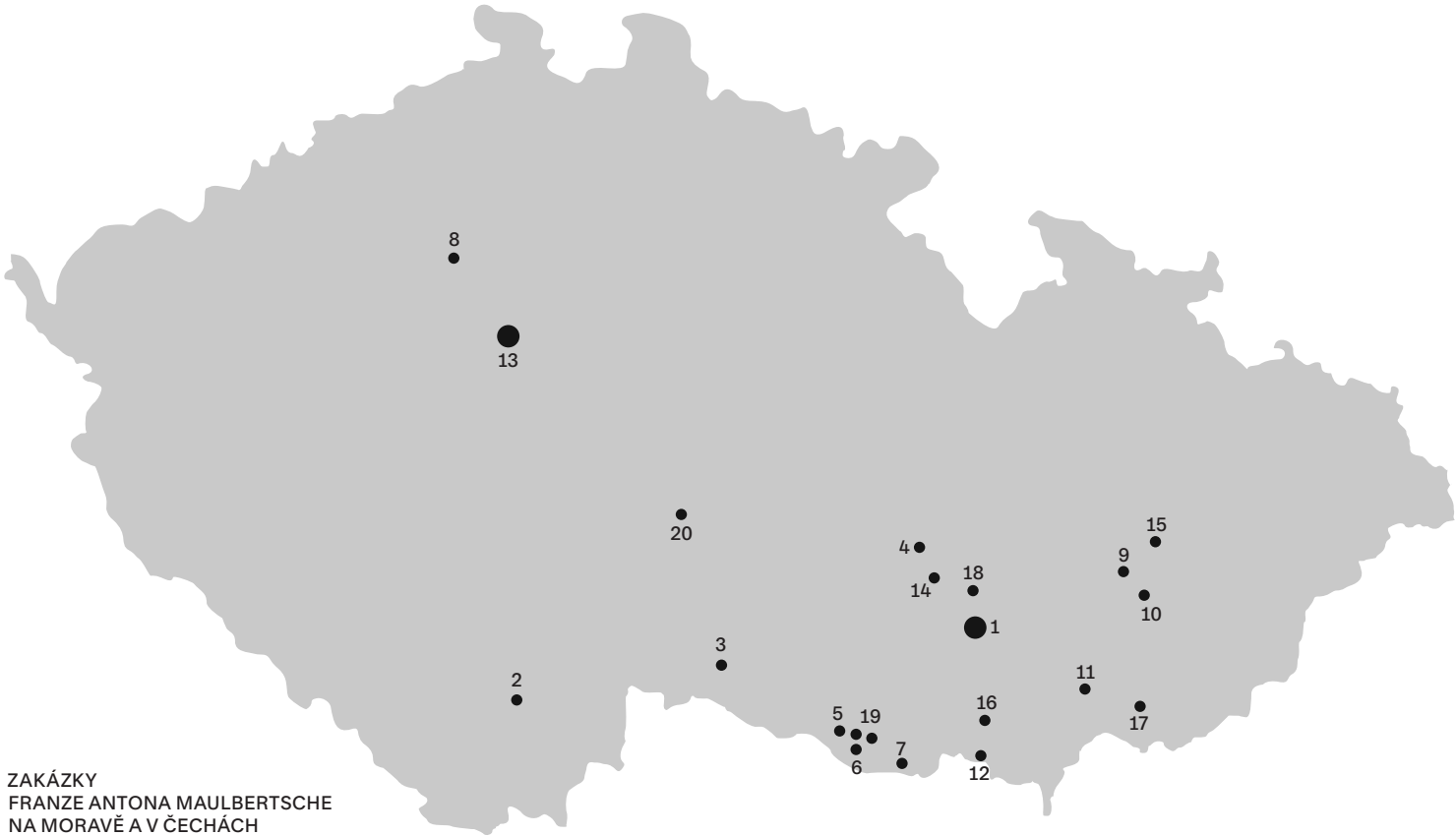
Felix Ivo Leicher, *Sv. Augustin před Nejsvětější Trojicí*, před 1770, soukromá sbírka / Felix Ivo Leicher, *St. Augustin and the Holy Trinity*, before 1770, Private Collection

Titulní strana / Cover: Franz Anton Maulbertsch, *Apoteóza biskupa Leopolda Egkha*, 1759, Arcibiskupský zámek v Kroměříži, Manský sál (detail) / Franz Anton Maulbertsch, *The Apotheosis of Leopold von Egkh*, 1759, The Archbishop's Chateau in Kroměříž, The Liege Hall (detail)

ZÁŠTITU NAD VÝSTAVOU PŘEVZALI / UNDER AUSPICES OF
Mons. Josef Nuzík, arcibiskup olomoucký a metropolita moravský / Archbishop of Olomouc and Metropolitan of Moravia
Mons. Pavel Konzbul, biskup brněnský / Bishop of Brno
J. M. Josef Šedivý, O. Cr., velmistr a generál Rytířského řádu Křížovníků s červenou hvězdou / Grand Master and General of the Order of the Knights of the Cross with the Red Star

AUTOŘI VÝSTAVY / AUTHORS: Petr Arijčuk, Marek Pučalík KURÁTORKA VÝSTAVY / CURATOR: Helena Zápalková ODBORNÁ SPOLUPRÁCE / EXPERT COOPERATION: Lubomír Slaviček KONZERVÁTORSKÉ A RESTAURÁTORSKÉ PRÁCE / CONSERVATION AND RESTORATION WORK: Jakub Barna, Šárka a Petr Bergerovi, Jan Knorr, Jana Mojžíšová, Petra Pavlíčková, Anna Pištková, Dalibor Sedlák, Roman Ševčík, Jana a Tomáš Záhořovi, Ondřej Žák GRAFICKÝ DESIGN / GRAPHIC DESIGN: Vladimír Vaca PŘEKLAD / TRANSLATION: Zuzana Henešová INSTALACE VÝSTAVY / INSTALLATIONS: Jakub Barna, Dušan Sapara, Vlastimil Sedláček, Filip Šindelář, Ondřej Žák ADMINISTRATIVNÍ A TECHNICKÁ PODPORA / ADMINISTRATIVE AND TECHNICAL COOPERATION: Štěpánka Bielešzová, Lenka Havelková, Josef Tobolka PROPAGACE / PROMOTION: Lukáš Horák, Tomáš Kasal

ZAPŮJČITELÉ / LOANS
Benediktinské opatství sv. Petra a Pavla v Rajhradě, Moravská galerie v Brně, Národní galerie v Praze, Národní památkový ústav, Kanonie premonstrátů v Gerasu, Kanonie premonstrátů v Želivě, Konvent sester alžbětinek v Brně, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, Opatství Staré Brno Řádu sv. Augustina, Rytířský řád Křížovníků s červenou hvězdou v Praze, Římskokatolické farnosti Hrádek u Znojma, Chýnov, sv. Václava Mikulov a Tábor, Muzeum Kroměřížska, Slezské zemské muzeum v Opavě, soukromí zapůjčitelé / private lenders

ZAKÁZKY
FRANZE ANTONA MAULBERTSCHE
NA MORAVĚ A V ČECHÁCH

BRNO (1)
▲ Klášter alžbětinek na Starém Brně
– obraz *Sv. Alžběta*, původně na oltáři, 1754
▲ Kostel sv. Tomáše při bývalém klášteře obutých augustiniánů
– obraz *Kristus se zjevuje apoštolu Tomášovi*, hlavní oltář, 1764
▲ Kostel Nejsvětější Trojice a bývalý klášter kartuziánů v Brně-Králově Poli, 1769
– fresková výzdoba, 1769
– obraz *Sv. Jan Nepomucký*, oltář v kapitulním sále, 1769 (později přenesen do kostela sv. Jiljí v Prosiměřicích, nezvěstný)
▲ Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích při klášteře premonstrátů
– obraz *Nanebevzetí Panny Marie*, hlavní oltář, 1782

ČESKÉ BUDĚJOVICE (2)
▲ Kostel sv. Jana Nepomuckého
– obraz *Sv. Jan Nepomucký*, hlavní oltář, 1760 (původně v kostele sv. Mikuláše, boční oltář)
▲ Kostel sv. Mikuláše
– obraz *Sv. Anna vyučující Pannu Marii*, boční oltář, 1771

DAČICE (3)
▲ farní kostel sv. Vavřince
– obraz *Sv. Valburga*, asi 1747, věnovaný do kostela roku 1749 (dnes Museum Ulm, Bavorsko)

DOUBRAVNÍK (4)
▲ Kostel Povýšení sv. Kříže
– obraz *Nalezení sv. Kříže*, hlavní oltář, 1784

DYJE U ZNOJMA (5)
▲ Poutní kostel Bičovaného Spasitele
– fresková výzdoba, 1774–1775
– obraz *Sv. Jan Nepomucký jako přímlyvce*, boční oltář, kolem 1777

HRÁDEK U ZNOJMA (6)
▲ Kostel sv. Petra a Pavla
– obraz *Loučení apoštolů sv. Petra a Pavla*, hlavní oltář, 1767
– obraz *Andělé s obrazem Panny Marie Pomocné*, boční oltář, asi 1775
– obraz *Sv. Jan Nepomucký jako přímlyvce*, boční oltář, asi 1775

HRADIŠTĚ SV. HYPOLITA, ZNOJMO-HRADIŠTĚ (7)
▲ Kostel sv. Hypolita při proboštví Rytířského řádu Křížovníků s červenou hvězdou
– fresková výzdoba, 1766
– obraz *Apoteóza sv. Hypolita*, hlavní oltář, 1766

KMETINĚVES (8)
▲ Kostel sv. Václava
– obraz *Sv. Jan Nepomucký na modlitbách*, boční oltář, 1794/1795 (přeneseno do baziliky Nanebevzetí Panny Marie na Strahově)

KOJETÍN (9)
▲ Kostel Nanebevzetí Panny Marie
– obraz *Nanebevzetí Panny Marie*, 1769, hlavní oltář (1845 poškozen, 1867 nahrazen kopií od Františka Tocháčka)

KROMĚŘÍŽ (10)
▲ Arcibiskupský zámek
– nástropní freska v Manském sále, 1759

KYJOV (11)
▲ Kostel Nanebevzetí Panny Marie a svatého Cyrila a Metoděje
– obraz *Nanebevzetí Panny Marie*, asi 1792, hlavní oltář (nezvěstný)

MIKULOV (12)
▲ Svatý kopeček, kaple sv. Šebestiána
– obraz *Sv. Šebestián* na hlavním oltáři, kolem 1750 (dnes v Rajhradě, sbírka kláštera benediktinů)
▲ Kostel sv. Jana Křtitele, při bývalém klášteře piaristů
– fresková výzdoba kostela, 1759–1760
– obraz *Sv. Jan Nepomucký jako přímlyvce*, boční oltář, 1759

PRAHA (13)
▲ Královská kanonie premonstrátů na Strahově
– fresková výzdoba Filozofického sálu klášterní knihovny, 1794
▲ Kostel Nejsvětější Trojice na Novém Městě Pražském
– obraz *Nejsvětější Trojice*, hlavní oltář, 1795

PŘEDKLÁŠTEŘÍ U TIŠNOVA (14)
▲ Kostel Nanebevzetí Panny Marie při bývalém cisterciáckém klášteře Porta Coeli
– obraz *Nanebevzetí Panny Marie*, hlavní oltář, 1766/1767
– obraz *Kázání sv. Jana Křtitele*, boční oltář, 1767
– obraz *Apoteóza sv. Jana Nepomuckého*, boční oltář, 1767

PŘEROV (15)
▲ Kostel sv. Vavřince
– obraz *Martýrium sv. Vavřince*, hlavní oltář, kolem 1770 (nezvěstný)
– obraz *Sv. Barbora*, boční oltář, kolem 1770 (nezvěstný)
– obraz *Sv. Josef*, boční oltář, kolem 1770 (nezvěstný)

STRACHOTÍN (16)
▲ Kostel sv. Oldřicha
– obraz *Sv. Oldřich*, hlavní oltář, asi 1791/1792 (nezvěstný)

VESELÍ NAD MORAVOU (17)
▲ Kostel Andělů Strážných
– obraz *Andělé Strážní*, hlavní oltář, 1791–1794

VRANOV U BRNA (18)
▲ Kostel Narození Panny Marie při klášteře paulánů Aula Virginis
– obraz *Sv. František Serafinský*, boční oltář, 1777
– obraz *Svaté Příbuzenstvo*, boční oltář, 1779

ZNOJMO, LOUKA U ZNOJMA (19)
▲ Premonstrátský klášter LETNÍ REFEKTÁŘ
– fresková výzdoba, 1765 (zanikla po 1784)
– obraz *Vize sv. Norberta pod křížem*, asi 1765 (po zrušení kláštera zakoupen znojemskými dominikány pro jejich klášterní kostel sv. Kříže ve Znojmě, hlavní oltář)
ZIMNÍ REFEKTÁŘ
– obraz na téma Kristus s apoštoly ve večeřadle, asi 1765 (po zrušení kláštera přenesen do kostela ve Vrbovci, dnes nezvěstný)
KLÁŠTERNÍ KNIHOVNA
– fresková výzdoba, 1778 (zanikla po 1784)

ŽELIV (20)
▲ Kostel Narození Panny Marie při Kanonii premonstrátů
– obraz *Sv. Norbert*, boční oltář, 1766/1767
– obraz *Bl. Heřman Josef*, boční oltář, 1766/1767
– obraz *Sv. Jan Nepomucký jako přímlyvce*, boční oltář, kolem 1774
– obraz *Sv. Prokop*, boční oltář, kolem 1774
– obraz *Daniel v jámě lvové*, boční oltář, kolem 1774
– obraz *Arnošt z Padubic před oltářem Panny Marie Kladské*, boční oltář, kolem 1774

muo MAULBERTSCH PINXIT 31 05 – 29 09 2024

